

Erasmus' geboorte

Erasmus schrijft in 1524 dat hij 57 jaar geleden in de nacht van 27 op 28 oktober te Rotterdam is geboren. Zijn vader Gerard was, aldus Erasmus' eigen weergave, vooruitlopend op een huwelijk in het geheim verbonden met Magaretha, de dochter van een geneesheer uit Zevenbergen. Dit tot groot ongenoegen van zijn vader Helias (Elias), moeder Catharina en negen broers, die hem tot priester hadden voorbestemd. Nadat het Gerard duidelijk was geworden dat hij geen toestemming voor een huwelijk zou krijgen, verliet hij zijn familie en de inmiddels zwangere Magaretha, en trok naar Rome. Het kind dat zij kreeg, werd grootgebracht in het huis van zijn grootmoeder te Rotterdam. Nadat hij bericht van zijn ouders had ontvangen dat Magaretha was overleden, liet hij zich tot priester wijden en keerde terug naar Gouda. Toen zij bij zijn terugkeer nog bleek te leven, trouwde hij haar niet.

Het is moeilijk te zeggen wat in het verhaal van Erasmus waar is en wat niet. Hij is volgens overlevering geboren te Rotterdam in het huis van zijn grootmoeder van moederszijde aan de Nieuwe Kerkstraat (thans Wijde Kerkstraat geheten), tegenover de Sint-Laurenskerk. Sommige auteurs zijn van mening dat Erasmus' vader reeds priester was toen de jongen werd geboren omdat Erasmus een drie jaar oudere broer had: Pieter. Voor Erasmus vormde zijn onwettige geboorte een obsessie. Het wierp een smet op zijn reputatie en carrière. Met het ouder worden had hij de neiging zijn geboortjaar terug in de tijd te plaatsen. Het meest genoemd worden de jaren 1469, 1467 en 1466, waarbij eerstgenoemd jaar het meest nauwkeurig lijkt. Mogelijk dat hij op deze wijze zijn geboorte wilde plaatsen vóór de priesterwijding van zijn vader. In het verlengde hiervan is het niet uitgesloten dat Erasmus ook zijn geboorteplaats Gouda wilde verdoezelen. Maar wat zijn daarvoor de bewijzen?

In de Goudse librije bevindt zich een handgeschreven uittreksel van een door de Goudse theoloog en humanist Cornelis Loos (1540-1597) in 1582 uitgegeven boek over beroemde schrijvers in zijn tijd. Dit uittreksel bevat onder meer een korte levensschets van Erasmus waarin Rotterdam als diens geboorteplaats wordt genoemd. Interessant is dat deze levensschets wordt gevolgd door een *Notitie* waarin de samensteller van het uittreksel - een niet bij name bekende kloosterling van Stein - verklaart dat veel van zijn medebroeders uit de mond van Reinier Snoy (1477-1537), burgemeester en geneesheer te Gouda, tijdgenoot en vriend van Erasmus, hadden gehoord dat Erasmus in Gouda zou zijn geboren. Die getuigenis luidt in vertaling: 'Deze [Snoy] was gewoon aan onze broeders, bij wie hij dikwijls in de dagen der aderlatingen kwam (want hij was onze dokter), te zeggen dat hij wel voor tweehonderd gulden liever wilde dat Erasmus zich den Gouwenaar had geteekend, zooals hij zich nu den Rotterdammer noemde; want in waarheid - sprak hij - weet ik, dat hij te Gouda geboren is, maar te Rotterdam opgevoed'.

Ook andere bronnen noemen Gouda als de geboorteplaats van Erasmus. Zo heeft volgens de stadsgeschiedschrijver Ignatius Walvis (1653-1714) de eerder genoemde Reinier Snoy meer dan eens tijdens zijn leven verklaard, dat 'Erasmus hem en anderen verscheide maalen getuigd hadde, dat hij niet alleen ter Goude ontfangen, maar ook ter wereld gekoomen was, korts na sijne geboorte na Rotterdam vervoerd, en aldaar in stilte opgevoed'. De Leuvense hoogleraar Andreas Valerius (1588-1655) getuigt dit, aldus Walvis, zelf in de handschriften van het klooster Stein te hebben gelezen.

Cornelis Adriaansz Diephorst, de laatste regulier van het klooster Stein, op 21 mei 1631 in de ouderdom van 83 jaar te Gouda overleden, die de uit het klooster afkomstige afbeelding van Erasmus aan de librije schonk, vertelde volgens Walvis

meermalen te hebben vernomen dat oude mensen hem hadden verzekerd te weten dat men 'Erasmus op den eigen nacht als hij geboren wierd met een schuitje na Rotterdam vervoerde'.

Tot slot weet Walvis te melden dat in Gouda wordt verteld dat voorheen een eigenhandig geschreven brief van Erasmus aan Herman, wellicht Lethmaet (1492-1555), in de librije aanwezig was, waarin hij niet alleen openlijk verklaarde in Gouda te zijn geboren, maar 'ook leetweezen te hebben, dat hij zich oit Rotterdammer, en niet altoos Gouwenaar genoemd hadde'. Deze brief is echter volgens zeggen gestolen, zo laat Walvis er als een anti-climax op volgen.

Erasmus' redelijke gegoede en voor zijn tijd geleerde vader Gerard was volgens Walvis voorkomend en zo goed van de tongriem gesneden dat de Gouwenars, in hun ijver om iemand van een bijnaam te voorzien, hem in de wandeling 'Praet' noemden. Volgens overlevering heeft Gerard Praet in de Vijverstraat en in de Peperstraat tussen de Kuiperstraat en 't houten of laatste brugje gewoond. Erasmus' moeder was de uit Zevenbergen afkomstige Margaretha, dochter van een geneesheer. Zij had twee broers die tot op hoge leeftijd in Dordrecht hebben gewoond en daar ook zijn gestorven.

Van Erasmus' vader weten wij dat hij in Italië is geweest en daar de kost heeft verdiend met het kopiëren van handschriften. Er zijn enkele Italiaanse handschriften bekend waarin de naam Gerardus Helye als kopiïst vermeld staat. Deze persoon noemt zichzelf daar voluit Gerardus Helye Rotterdammis (= Gerard Elias van Rotterdam). Uit de datering van de manuscripten blijkt dat hij daar in ieder geval in 1457 en 1458 werkzaam was. Het is niet onwaarschijnlijk dat Gerard, de vader van Erasmus, dezelfde persoon is als Gerardus Helye, de Hollandse kopiïst in Italië.

(Nico Habermehl)

Voorgevel van het huis in Rotterdam in de Wijde Kerkstraat waar Erasmus zijn kleuterjaren zou hebben doorgebracht. Het huis werd verwoest bij het bombardement op Rotterdam in mei 1940.

